

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Metodicko-pedagogické centrum

Národný projekt

EKODIVADLO

(EKOLÓGIA CEZ DIVADLO)

DANA KOLLÁROVÁ

JANA LEITMANOVÁ

Meno autora : PaedDr. Dana Kollárová, PhD.
Mgr. Jana Leitmanová

Názov publikácie: Ekodivadlo: ekológia cez divadlo

Recenzenti: PaedDr. Renáta Polakovičová, PhD.
PaedDr. Alexandra Pavličková, PhD.

Jazyková úprava: Netto SK, s. r. o.

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum

Rok vydania: 2014

ISBN: 978-80-565-0000-2

OBSAH

ÚVOD	4
1 DIEŤA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	5
1.1 Environmentálna výchova	5
1.1.1 <i>Environmentálna výchova v materskej škole</i>	6
1.1.2 <i>Námety na zaradovanie aktivít z environmentálnej výchovy v predškolskom vzdelávaní</i>	7
2 ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA DRAMATICKOU ČINNOSŤOU A DIVADLOM.....	10
2.1 Divadlo detí a divadlo pre deti	10
2.2 Ekológia v námetoch pre dramatickú činnosť detí a detské divadlo	12
2.2.1 <i>O veternom kráľovi</i>	13
2.2.2 <i>Rozprávka o Popoluške</i>	18
2.2.3 <i>Rozprávka o víle Homolke</i>	24
2.2.4 <i>Princ Bajaja 21. storočia</i>	29
2.2.5 <i>Prefajčený vlk</i>	33
ZÁVER.....	38
Zoznam použitej literatúry	39

ÚVOD

Dieťa predškolského veku prostredníctvom rozprávania, správania a konania ľudí spoznáva svoj najbližší environment. Prostredníctvom dospelých sa snaží porozumieť rozdielom, ktoré sú v okolitej krajine – prírodnej, kultúrnej aj tej poškodenej. Oboznamovať deti predškolského veku s najbližším environmentom môžeme spoločnými rozhovormi alebo aktivitami s dospelými. Tak môžeme spoločne nachádzať príčiny a dôsledky stavu životného prostredia. Za prínosné pre dieťa predškolského veku považujeme vtiahnuť ho do tejto problematiky aj formou vlastnej dramatickej tvorivej činnosti alebo návštevou divadla. Ide o spôsob sprístupnenia informácií, ktorý je pre dieťa primeraný, zaujímavý, aktivizujúci a súčasne zážitkový. Je to jeden zo spôsobov, ako dieťaťu vysvetliť to, akými nesprávnymi zásahmi človeka sa môže prírodná krajina zmeniť na poškodenú až zdevastovanú krajinu.

Cieľom publikácie je ponúknuť učiteľkám materskej školy metodicko-pedagogický materiál, ktorý ich môže inšpirovať k jednej z foriem pedagogickej činnosti, a to v jej dvoch rovinách – dramatická činnosť detí alebo návšteva divadla s dôrazom na plnenie cieľov prierezovej témy environmentálna výchova.

Úvodná časť publikácie oboznamuje čitateľa s potrebou ochrany životného prostredia. Publikácia približuje aj niektoré programy, ktoré sa môžu z tejto oblasti realizovať aj v materských školách, prípadne v spolupráci so základnými školami a ďalšími organizáciami v obci, napríklad v rámci záujmovej činnosti detí predškolského veku.

Ťažisko publikácie tvoria scenáre so zameraním na ekológiu, ktoré môžu učiteľky priamo s deťmi využívať v podobe, v akej sú publikované, alebo ich tieto scenáre môžu inšpirovať k tvorbe vlastných scenárov, prípadne k autorskému divadlu detí, kde budú mať deti možnosť využiť svoju dramatickú tvorivosť.

1 DIEŤA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Hneď po narodení sa dieťa ocitne v prostredí, s ktorým sa postupne zoznamuje, objavuje v ňom zaujímavé javy, vlastnou hrou má túžbu ho pretvárať. Zvedavosť dieťaťa dozvedieť sa o najbližšom prostredí čo najviac sa odvíja aj od podnetov rodičov, ich spôsobov spoločného kontaktovania sa, spoločného objavovania prírody a spoločnosti. Ich starostlivosť, láska, citlivosť sa odrazí vo vzťahu dieťaťa k prírodnému environmentu s dôrazom na ekologický prístup.

Nevytvorený dostatočný vzťah k ochrane životného prostredia sa môže neskôr prejaviť ako koristnícky vzťah, z ktorého bude profitovať len človek. Aby sme predišli tejto nerovnováhe, mali by sme venovať v edukácii väčší priestor otázkam vzájomného vzťahu človeka a prírody. Mali by sme hľadať a nachádzať spôsoby, ktorými by sa nám podarilo viesť deti a žiakov k zodpovednému, humánnemu a racionálnemu prístupu k prírodnému prostrediu. Chrániť prírodu môžeme iba za predpokladu, že pochopíme jej hodnotu pre človeka. Potom sa nám môže dariť s rešpektom ju kultivovať a zároveň ochraňovať. Ide o nepretržitý proces, v ktorom si ľudia uvedomujú súčasné a budúce problémy životného prostredia, proces, v ktorom by mali byť schopní zlepšovať vzťahy nielen k prírode, ale aj k ľuďom, pretože to sa odráža v ich konaní smerom k životnému prostrediu.

1.1 ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA

Environmentálna výchova je súčasťou všetkých výchovno-vzdelávacích oblastí – estetickú, mravnú, pracovnú, telesnú aj rozumovú. Okrem rodinného prostredia tu výraznú úlohu zohráva osobnosť učiteľky materskej školy a jej individuálna koncepcia vyučovania. Je dosť pravdepodobné, že učiteľka, ktorá má v sebe zodpovednosť a rešpekt k ochrane životného prostredia, to svojím prístupom vstúpuje aj deťom. Nie vysvetľovaním, ale vlastným vzorom a skúsenostným či zážitkovým učením.

Environmentálna výchova a vzdelávanie v *Koncepcii environmentálnej výchovy* (1998) bola charakterizovaná ako proces celoživotného vzdelávania, ktorý zabezpečuje príjem environmentálnych princípov k pozitívnemu ovplyvneniu celospoločenského konania. V koncepcii sa zdôrazňuje, že ide o proces, ktorý je zameraný na každú sociálnu a vekovú skupinu. Preto má environmentálna výchova svoje opodstatnenie aj v predprimárnom vzdelávaní. Vo vyšších stupňoch vzdelávania v rámci *Štátneho vzdelávacieho programu* je podľa E. Frýdkovej (2010) environmentálna výchova vnímaná ako prostriedok, ktorý do istej miery môže ovplyvniť environmentálne cítenie a správanie žiakov. Autorka tiež pripomína, že v tomto majú nezastupiteľnú úlohu pedagógovia, ktorí vďaka svojim profesijným kompetenciám môžu prispieť k prehĺbeniu environmentálneho cítenia žiakov. Ide hlavne o kompetencie odborné-predmetové, psychodiagnostické a kompetencie reflexie vlastnej činnosti.

1.1.1 Environmentálna výchova v materskej škole

Učiteľka materskej školy má možnosť vtiahnuť dieťa do sveta prírody, tvorby a ochrany životného prostredia prostredníctvom environmentálnej výchovy. Dôležité je, aby ciele súvisiace s environmentálnou výchovou boli napĺňané motivačnými a aktivizujúcimi metódami, napríklad *pokusmi, pozorovaním*, ktoré vyvolajú u detí *diskusiu* a množstvo otázok. Vhodnými metódami sú aj *metódy tvorivej dramatiky* – hra v role, hra v situácii, interpretácia, resp. jej prostriedky improvizácia a dramatická hra, ktorými sa môžu deti učiť argumentovať, napríklad aj to, prečo má zmysel chrániť životné prostredie. Skôr než začneme deti predškolského veku učiť o ochrane životného prostredia a viesť ich k jeho ochrane, mali by sme ich najskôr naučiť, čo to príroda je a aký má pre každého z nás význam. E. Čerkala (1997) zdôraznil, že ochrana prírody má v každom období a v každej krajine svoju vlastnú históriu. Pred miliónmi rokov človek patril do prírody, lebo mu poskytovala všetko pre jeho obživu.

V súčasnosti pozorujeme, že sa zhoršujú podmienky životného prostredia a spoločnosť je nútená prijímať rozmanité opatrenia na ochranu zdravia detí, mládeže, dospelých – každého z nás. Čiastočne sa túto situáciu snažíme riešiť aj pobytmi detí v *Škole v prírode* (bližšie www.minedu.sk). Školy v prírode majú pre deti význam zdravotný, výchovno-vzdelávací aj rekreačný, pretože dlhodobý pobyt detí na čerstvom vzduchu s primeranou pravidelnou životosprávu a pravidelné aktivity detí v prírodnom prostredí môžu prospievať ich zdraviu. Umocnené je to práve rekreačnou zložkou, pretože v aktivitách prevládajú záujmové a zábavné činnosti detí. Nemožno pochybovať o tom, že to významne vplyva na všetky stránky osobnosti dieťaťa – kognitívnu, psychomotorickú aj sociálno-emocionálnu.

Celodenný riadený pobyt detí v prírode, navyše jeho skupinová forma, má obrovský potenciál pre spomínané pozorovania pokusy a hry, ktorými sa priamym kontaktom môžu veľa dozvedieť o zmenách a pozitívnom aj negatívnom vplyve človeka na životné prostredie. Rozvíjať vedomosti a vzťah k ochrane životného prostredia môžeme však aj v priestoroch materskej školy, nemusí to byť len v prírode. Ako uviedol napokon aj J. Hederer (1994) vo svojej publikácii *Životní prostředí a výchova*, deti sú ochotné o všetkom uvažovať a zmeniť sa, dôležitý je však trvalý vplyv a príklad priameho okolia.

V *Štátnom vzdelávacom programe ISCED 0* je environmentálna výchova zaradená medzi prierezové témy popri *dopravnej výchove – výchove k bezpečnosti v cestnej premávke, ochrane človeka a zdravia, výchove k zdravému spôsobu života, výchove k tvorivosti, mediálnej výchove, práce s informáciami* a pod. (bližšie www.statpedu.sk). Environmentálna výchova sa má teda prelínať a svojimi cieľmi zasahovať do všetkých tematických okruhov a vzdelávacích oblastí, pretože reflektuje aktuálne globálne, resp. celospoločenské otázky súčasného človeka a podporuje utváranie hodnotového systému a postojov detí, poskytuje im príležitosť na rozvíjanie záujmov, príležitosť pre

skvalitnenie socializácie, a to rozmanitými organizačnými formami a hrami. Jednou z úloh environmentálnej výchovy v predprimárnom vzdelávaní je aj to, že má pomáhať dieťaťu a naučiť ho:

- ako a prečo si chrániť svoje zdravie, vrátane dodržiavania zdravej výživy,
- ako a prečo chrániť životné prostredie,
- prečo by sme mali rešpektovať všel'udské etické hodnoty.

Jedným z oblastí špecifických sociálno-emocionálnych cieľov environmentálnej výchovy v predprimárnom vzdelávaní sú aj ciele, ktoré sa viažu:

- ku kráse prírody,
- k hodnoteniu prírodného prostredia,
- k ochranárskym postojom k prírode.

Uvedieme niektoré z nich: citlivo vnímať krásu prírody, jej čaro a jedinečnosť, hodnotiť prírodné prostredie, prejavíť vzťah a ochranárske postoje k prírodnému prostrediu a stvárniť ich prostredníctvom rôznych umeleckých výrazových prostriedkov, prakticky uplatniť návyky starostlivosti o prírodu (nezahadzovať odpadky, hrabať lístie a pod.), rozprávať pocity, zážitky, dojmy zo starostlivosti o prírodu a zobraziť ich. Ciele environmentálnej výchovy možno napĺňať vo všetkých tematických okruhoch – Ja som, Ľudia, Príroda, Kultúra.

1.1.2 Námety na zaradovanie aktivít z environmentálnej výchovy v predškolskom vzdelávaní

Deti prichádzajú do materskej školy s novými informáciami, ktoré zachytili v rodinnom alebo lokálnom prostredí, či už prostredníctvom rozhovorov alebo informačných technológií, médií. Úlohou učiteľky materskej školy je reflektovať a adekvátne využiť v edukačnej praxi už získané informácie detí a pomôcť im primeranými metódami zaradiť do ich vedomostného systému. Nestačí deťom len vysvetliť, že človek robí často nevhodné a nebezpečné zásahy do životného prostredia, ale motivovať ich, aby cítili potrebu zapojiť sa aj do riešenia týchto nevhodných zásahov človeka a cítili zároveň potrebu ochraňovať životné prostredie. Upozorníme na výskum Mechurovej (2003), ktorá dospela k štyrom vzťahom interakcie človeka so životným prostredím, na ktorých by sme mali stavať aktivity smerujúce k environmentálnej výchove:

- človek – vlastný organizmus,
- človek – vlastná psychika a osobnosť,

- človek – sociálne vzťahy,
- človek – svet.

Uvedieme niektoré inšpiračné prvky, ktoré môžu učiteľkám materskej školy pomôcť v týchto environmentálnych otázkach pri štruktúrovaní edukačných postupov.

Ako prvú môžeme uviesť už spomenutú publikáciu J. Hederera (1994) *Životní prostředí a výchova*. Autor nás primeraným spôsobom – príbehom *Kvapôčky Jarky* inšpiruje k pokusom a približuje, akým spôsobom môžeme deti oboznámiť s dôležitosťou čistej vody na Zemi. Z príbehu, ktorý si môžu deti samy zažiť prostredníctvom naratívnej pantomímy, sa deti zároveň oboznámia aj s kolobehom vody v prírode. Na základe uvedeného príbehu môžeme s deťmi naplánovať výlet k čističke odpadových vôd alebo k vodnej nádrži, k prameňu. Zároveň môžeme upozorniť na znečistenie a znečisťovanie vody.

Ďalšou publikáciou, ktorá nás môže motivovať k edukačným aktivitám so zameraním na environmentálnu výchovu, je publikácia Z. Pauliniovaj a E. Pätoprstej (1992) *Ako zachrániť Zem*. Učiteľka tu nájde rozmanité aktivity na vysvetlenie, ako ľudia znečisťujú vodu. Upozorňujú na poľnohospodárstvo, ktoré je jedným z najväčších znečisťovateľov, skládky (znečistia najskôr pôdu a potom spláchnu všetko do zeme dážď), priemysel (firmy postavené pri riekach, niektoré ich odpady, ktoré prenikajú do vody), havárie (cisterny, oleje áut), nevybudované kanalizácie a pod.

Svoj význam majú v tejto oblasti aj mimovládne organizácie. Takou je napríklad aj *Zelená linka* v Púchove, ktorá je ekocentrom a poskytuje programy pre materské a základné školy z oblasti environmentálnej výchovy. Rovnako treba spomenúť aj prácu *lesných pedagógov*, ktorí majú svoje sídlo vo Zvolene (bližšie www.lesnapedagogika.sk). Lesní pedagógovia pôsobia v rámci celého Slovenska a zabezpečujú kvalifikovanú výučbu environmentálneho vzdelávania zameraného na spoznávanie prírody, života v lese a objavovanie prírodných tajomstiev prostredníctvom hier, ktoré rozvíjajú všetky zložky osobnosti. Ide o lesníkov, ktorí absolvovali v rámci lesnej pedagogiky základy pedagogiky, didaktiky, všeobecnej a vývinovej psychológie, pedagogiku zážitku, projektové vyučovanie aj tvorivú dramatikú. Ich pedagogická činnosť je založená na zmyslovom vnímaní prírody formou zážitkového a skúsenostného učenia. Je to najjednoduchšia cesta lesníkov, ako priblížiť deťom predškolského a mladšieho školského veku, ale aj širokej verejnosti prostredie lesa so všetkými jeho funkciami.

Významné miesto v predškolskom vzdelávaní majú aj *Ekohry*, ktoré možno zaradiť do všetkých organizačných foriem v priebehu dňa v materskej škole. Ekohry sú vhodné na rozvíjanie poznania nielen o prírode, ale prinášajú množstvo emotívnych zážitkov a zároveň rozvíjajú pohybové zručnosti a do istej miery aj odvalu, napríklad pri dobrodružnej výprave do lesa.

Rovnako možno využiť v rámci výtvarnej a technickej výchovy prácu s prírodninami v kombinácii s technickým materiálom – *výtvarne dotvoriť kôru stromu, otláčanie listov, tvorenie figúrok z listov, tvorenie herbára, zdobenie kraslíc a pod.*

Spomenieme aj časopis *Šikovníček*, ktorý ponúka deťom námety na pracovné činnosti s využitím prírodnín.

V časopise *Predškolská výchova* D. Kostrub (2003) poukázal na obsah edukácie v prírodovednej oblasti, ktorý tvoria poznatky o živej a neživej prírode, o veciach, ktoré tvoria svet, o pozorovateľných a neviditeľných javoch, o fyzických vlastnostiach a veličinách. Zdôraznil, že v obsahu edukácie ide o také poznatky, ktoré dieťa získava na základe vlastných skúseností s okolitou skutočnosťou. Dôležitosť využívania zmyslov v tejto edukačnej oblasti je rovnako dôležité ako zapájanie zodpovedajúcich motorických úkonov.

Určite by sme k prírode mali s deťmi pristupovať bádateľským prístupom, aby chceli hľadať, objavovať a nachádzať súvislosti medzi človekom a prírodou. Obsahom bádania by mali byť všetky témy, ktoré sa týkajú environmentu – rastliny, živočíchy, neživá príroda, prírodné javy (vietor, prúd vody, sopky a pod.) a určite človek. Bádáním sú aj pokusy, ktoré môžeme robiť napríklad s biologickým odpadom (biologický odpad – zvyšky jablka, banána, čerešne, šupky z uhorky – zakopeme s deťmi plytko do pôdy a označíme si miesto. Po čase ho môžeme odhrnutím pôdy pozorovať, prípade porovnať, čo sa rýchlejšie v pôde rozloží. Deti treba upozorniť na to, že biologický odpad prírodu neznečisťuje.

Spomenieme tiež realizovaný projekt *Zdravá škola* (bližšie M. Bubelíniová, 2004) alebo projekt *Adamko – hravo, zdravo* (bližšie J. Gubriová, 2005). Vhodným prostriedkom, ako možno napĺňať ciele environmentálnej výchovy, je aj dramatická tvorivosť detí alebo detské divadlo, prípadne hra s mimickou bábkou (bližšie B. Kováčová, 2014). Ďalší významný počin v tejto oblasti je *multimediálna metodická príručka na realizáciu environmentálnej výchovy na základných školách*, ktorá vyšla pod názvom *Na vlnách environmentálnych aktivít* (2008). V tejto príručke sa pedagogicko-psychologickej rovine environmentálnej výchovy bližšie venuje L. Fenyvesiová (2008).

2 ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA DRAMATICKOU ČINNOSŤOU A DIVADLOM

Dramatická činnosť v pedagogickom kontexte je skúsenostné učenie, ktoré vedie k poznávaniu seba, svojho najbližšieho okolia a sociálnych vzťahov. Ide o tvorivú činnosť, ktorá je založená na skúmaní, objavovaní, poznávaní, chápaní a porozumení medziľudských vzťahov a situácií v okolitej skutočnosti. Toto poznávanie sa deje metódou hry v role, ktorá si vyžaduje vstup do simulovanej situácie. V zhode s E. Machkovou (2007), J. Valentom (1998), D. Kollárovou (2013) môžeme povedať, že ciele tohto prístupu k edukácii sú pedagogické, ale prostriedky na ich dosiahnutie využívame dramatické. Ako uviedla I. Vincíková (2005), dramatická činnosť detí ponúka neobmedzené možnosti, ako rozvíjať a kultivovať detskú osobnosť.

2.1 DIVADLO DETÍ A DIVADLO PRE DETI

Z dramatických činností, resp. detskej dramatickej tvorivosti je len kúsok k detskému divadlu a divadlu pre deti. S. Macková (2004) uvádza, že spoločné každému divadlu je to, že ide o napodobňujúce (mimetické) predvádzanie vzťahov a konania pomocou členenia priestoru a času syntézou pohybu, zvuku (vrátane slov) a výtvarných prvkov – to všetko sa však deje v priamom kontakte s divákom. Je to špecifickým znakom divadelného umenia. To sa odlišuje od ostatných druhov umení tým, že jeho výsledný tvar – divadelné predstavenie je umelecky určené a fixované vtedy, keď sa realizuje na javisku za prítomnosti diváka. Divák môže ovplyvniť vzťahy divadelného diela. Výkon každého aktéra na javisku podlieha vplyvu diváka. Divák teda tvorí podstatný element divadla (M. Benešová, D. Kollárová, 2002).

V materských školách sú divadelné predstavenia často súčasťou edukácie. Deti dokážu komunikovať prostredníctvom divadla. Významné je, že prostredníctvom divadla u detí posilňujeme aj socializačnú funkciu. Stretávať sa divadlom a divadelným umením je dôležité nielen z pohľadu estetickej výchovy, ale aj z hľadiska spoločensko-kultúrneho kontextu, z pohľadu utvárania hodnotového systému, pretože divadlo ponúka konanie a správanie ľudí v obrazoch a symboloch na javisku. Deťom zároveň divadlo ponúka únik do fiktívneho sveta rozprávok, ktorým ony dôverne rozumejú. V skutočnosti divadlo obsahuje širokú škálu spôsobov zobrazovania sveta a druhov divadelnej produkcie, vždy s veľmi rozdielnymi predpokladmi, postupmi a cieľmi.

Divadlo sa usiluje o ilúziu, že ide o skutočnosť, ktorá sa odohráva „mimo“ divadelného priestoru, v reálnom živote a diváci majú možnosť vidieť túto „realitu“ iba pomyselnou, akoby odklopenou štvrtou stenou.

Pri tvorivej dramatickej činnosti s deťmi, ktorá môže viesť k javiskovému tvaru, resp. verejnej prezentácii, za cenné môžeme považovať práve detské autorské divadlo. Ide o typický druh divadelnej poetiky, ktorý sa v slovenských ochotníckych podmienkach

objavuje až koncom 20. storočia. Základom nie je fixný tvar, ale skôr scenár. Inscenácia sa tvorí ako výsledok spoločnej tvorby celého kolektívu. Pre autorské divadlo je charakteristická ako metóda improvizácia. Stanovský (2001) pripomína, že výsledný tvar vzniká čínorodým, aktívnym prístupom všetkých tvorcov pod dohľadom režiséra. Pre autorské divadlo je príznačný postup dramatická hra, resp. pri tvorbe divadelného tvaru sa uplatňuje *metóda tvorivej dramatiky*, konkrétne *improvizácia*.

Všetky formy divadla majú teda spoločnú podmienku – diváka. S. Macková (2004) o tom píše, že diváci sú podstatní pre naplnenie práce, bez preverenia ich pochopenia odkazu pred publikom nie je inscenačný proces ukončený. Diváci nie sú len pasívnymi „prizerajúcimi“ sa na dianie na javisku. Komunikácia s divákmi predpokladá schopnosť adresovať práve divákovi svoje odkazy (aj v podobe fikcie) a herci tak počítajú s ich reakciami. Tomu, aby divák fikciu prijal, pomáhajú prvky ako scéna, kostýmy, scénická hudba, divadelný priestor, svetlo a mnohé ďalšie. Rozhodujúcim však zostáva javiskové konanie hercov (v našom prípade sú aktérmi deti), ich presvedčivosť.

Ak je rešpektovaný vek dieťaťa so všetkými jeho náležitosťami, môže sa pre dieťa stať divadelné predstavenie nielen pobavením, ktoré prináša estetický a emotívny zážitok, ale aj ponaučením k rozšifrovaniu určitých životných záležitostí. Urbanová (In Králová, 2002) tvrdí, že „dieťa potrebuje umenie divadla k tomu, aby mu pomohlo naplniť zmysel jeho detskej existencie, to jest, vyznať sa v chaose života“. Richter (In Králová, 2002) tiež upozornil na to, že dobré divadlo pre deti by mal skúsený pedagóg využiť aj z hľadiska výchovno-vzdelávacích cieľov, lebo divadlo je podľa neho obrazom vzťahov, konania a správania, typov a charakterov ľudí. Nie ako návod na použitie, na napodobnenie, ale ako model, na ktorom vidíme, ako čo pôsobí, čo z čoho vyplýva, čo k čomu vedie, čo je smiešne a čo je na plač.

Ak je niečo ozajstným problémom dnešných detí (ale nie len ich), potom sú to vzťahy k druhým ľuďom, prírode, veciam, okolitému svetu, vlastnému konaniu, vlastnému životu, hodnotám. Divadlo otvára rad tém a situácií, s ktorými sa každý z nás, len v inej podobe denne stretáva a ktoré musí riešiť. Staví vedľa seba rôzne rebríčky hodnôt, rôzne prístupy k životu, rôzne riešenia. Dnešné divadlo plní významné funkcie v živote dieťaťa – poznávaciu, výchovnú, estetickú a zábavnú. Potlačením niektorej z nich, prípadne vyzdvihovaním inej ochudobňujeme dieťa o plnohodnotný zážitok. Všetky funkcie by mali byť vyvážené.

Stanovský (2001) upozornil, že divadlo plní aj ďalšie významné úlohy:

- vychováva detského diváka a pripravuje detského herca na prípadnú ochotnícku alebo profesionálnu dráhu,
- pomáha osvojiť si určité zručnosti, aj remeselné, pri príprave rekvizít a scény,
- vychováva herca ku kultúrnemu jazykovému prejavu,
- prípadné vystúpenie plní významnú kultúrnu aktivitu v rámci školy, obce,

- podporuje pocit kolektívnosti a zručnosti,
- rozvíja citovú, mravnú, estetickú úroveň dieťaťa.

Divadlo vytvára dieťaťu sociálne situácie, do ktorých sa v živote dostalo alebo dostane a pomáha mu ich riešiť. Učí ho rozlišovať dobré a zlé.

2.2 EKOLÓGIA V NÁMETOCH PRE DRAMATICKÚ ČINNOSŤ DETÍ A DETSKÉ DIVADLO

Témy, ktoré môžeme riešiť prostredníctvom divadelného predstavenia určeného detskému divákovi z oblasti ekológie a environmentálnej výchovy, sú aktuálne a dieťaťu známe. Problematickejšie je ich didaktické uchopenie. Môže ísť o tieto témy:

- záchrana ohrozených druhov fauny (živočíchov) a flóry (rastlín);
- výrub lesov;
- poľnohospodárstvo (zaťažovanie pôdy) a výstavba (napr. parkoviská – asfaltové plochy);
- lov zvierat pre kožu, kožušiny, rohy a mäso (alebo len tým, že prenášajú choroby alebo im prekážajú);
- znečistenie riek, lesov a oceánov (vpúšťanie neupravených kanalizačných splaškov);
- prach, dym, popol v ovzduší a jeho znečistenie (výfuky áut, firmy, železničné koľajové vozidlá, lode, lietadlá a pod.);
- skládky palív, odpadov (ich horenie);
- ekosystém – zákonitosti ekologických vzťahov a väzieb (potravinový reťazec);
- recyklácia (opätovné prinavrátenie odpadových látok do obehu);
- triedenie odpadu (predmety, ktoré stratili svoju funkciu);
- nezodpovedné narábanie s odpadom (zakopávanie do zeme, napr. chemikálií);
- priemyselný odpad (najväčšia hrozba pre životné prostredie).

Vzhľadom na rozsah našej publikácie sme sa zamerali len na niektoré z nich, a to je triedenie odpadu, nezodpovedné narábanie s odpadom, recyklácia, znečistenie ovzdušia. Uvedené témy sme spracovali v scenároch. Ich divadelné spracovanie je možné realizovať s deťmi predškolského veku alebo učiteľkami ako divadlo pre detského diváka. Pri príprave divadelného tvaru odporúčame vo veľkej miere uplatňovať improvizáciu a hru s predmetom. Rozprávačom nemusí byť len osoba (dieťa, učiteľka), ale rovnako to môže byť jazierko, ktoré vidí, čo sa v okolitej prírode deje alebo to vidí vodník, prípadne stromy. Kostýmové vyjadrenie stačí deťom naznačiť v symbolickej rovine. Dieťa rozumie tomu, že keď má niekto cez seba zelenú látku, môže byť strom,

v prípade modrej látky to môže byť vietor alebo veterný kráľ. Dôležité je, aby sa učiteľka nesústredila vo väčšej miere na rekvizity a kulisy, čo môže spôsobiť odklonenie sa od myšlienky.

Námety na divadelné hry, ktoré predkladáme v nasledujúcej časti, sú koncipované tak, aby sme prostredníctvom divadelného predstavenia deti – aktéri aj diváci nadobudli poznatky o niektorých environmentálnych problémoch. Z toho dôvodu uvádzame v úvode scenára len kognitívny cieľ. Samozrejme, že si treba uvedomiť hodnotu prípravy detského predstavenia aj z hľadiska rozvíjania perцепčno-motorickej a sociálno-emocionálnej oblasti rozvíjania osobnosti dieťaťa. Vo všetkých scenároch vychádzame zo známych rozprávok.

2.2.1 O veternom kráľovi

Kognitívny cieľ: Oboznámiť deti s niektorými fyzikálnymi vlastnosťami vzduchu.

Postavy: rozprávač 1, rozprávač 2, kráľ, princezná, sluha, syn 1, syn 2, princ, veterný kráľ

Javisko sa premení (cinknutím triangla na les).

Rozprávač 1: Kde bolo – tam bolo, za siedmimi horami a siedmimi dolinami, kde sa piesok lial a voda sa sypala, žil raz jeden kráľ, ktorý mal dvoch švárnych synov a dievča krásne ako usmiate ranné slniečko.

(Vykukne slniečko alebo strom a prehovorí) – To je pravda, princezná Katarína bola skutočne prekrásna.

(Vykukne sova alebo iné zvieratko) – Ale aj rozmaznaná a trošku ľahkovážna.

(Nakloní sa strom s údivom) – Ako to vieš?

Rozprávač 2: – Pretože jej nik a nič nebolo dobré a stále chcela iba viac a viac. V deň jej 18. narodenín sa mala dostaviť aj s bratmi pred kráľovského otca.

Javisko sa premení (cinknutím triangla na kráľovskú sieň).

Kráľ: Víтам vás, deti moje! Dnes je výnimočný deň. Ty, Katarínka moja, máš dnes 18 rokov. Rozhodol som sa, že nastal čas tvojho vydaja. Už mesiace pozývam a chodia k nám princovia z celého sveta, aby si ich spoznala. Nože povedz, ktorý je tvojmu srdcu najbližší?

Princezná: *(posmešne)* Nikto! Sú to šašovia, pajáci a všetkého sa boja! Nie je v nich ani štipka odvahy! Ja sa veru nevydám. A basta!

Kráľ: *(zmierlivo)* Katarínka, porozprávame sa o tom v pokoji. Vieš čo, sadneme si do kočiara a prevezieme sa po našom kráľovstve. Pozrieme, kde sa čo deje a popri tom sa porozprávame.

Princezná: *(radostne)* Rada sa vozím, rada cítim vietor vo vlasoch. Pod'me!

Javisko sa premení (cinknutím triangla na kráľovský koč).

Kráľ: Kočíš, šibni do koní, ideme! Tak, dcéra moja, ako si sa rozhodla? Ktorého z princov si si vybrala za muža? Som kráľ a kráľovské slovo je zákon.

Princezná: *(posmešne)* Otecko, veď som ti už povedala. Ani jeden z našich hostí sa mi nepáčil. Nevydám sa. A basta!

Kráľ: *(ustarostene)* Katarínka, vieš, že ťa mám rád, a že mi na tebe záleží. Ale ja svoje kráľovské slovo musím dodržať. Tak mi aspoň povedz, ako si predstavuješ svojho budúceho manžela.

Princezná: Tak rada sa vozím v kočiari. Mám rada vietor vo vlasoch. Kočíš, pridaj! Chcela by som, aby bol ako vietor – ku mne jemný ako letný vánok, k poddaným spravodlivý a súcitný ako jesenný vietor, ktorý pomáha ľuďom a zhadzuje zrelé jabĺčka zo stromov. Chcela by som muža, ktorý by bol k nepriateľom ako silný víchor, ktorý ničí všetko, čo mu príde do cesty!

Pridaj, kočíš! Nech cítim tú rýchlosť! Nech cítim ten vietor! *(Obloha sa razom zamračí.)*
Hej, vietor! Vej mi do vlasov! Chcem vietor za muža!

Rozprávač: Z ničoho nič sa strhol prudký vietor a princezná Katarína zrazu zmizla z koča .

Kráľ: *(bezradne)* Čo sa stalo? Kde je princezná? Katarínka, kde si? Kočíš, stoj!

Rozprávač: Kráľ povolal sluhov a prikázal im princeznú Katarínu hľadať.

Javisko sa premení (cinknutím triangla na kráľovskú sieň).

Kráľ: *(je smutný a ustarostený)* Prezreli ste všetko? Celé kráľovstvo, každý kút?

Sluha: Po vašej dcére, pán kráľ, niet ani chýru, ani slychu.

Kráľ: Urobil som chybu... *(... a všetci hľadajú.)*

Rozprávač : Hľadali sluhovia v zámku, pod zámkom, v lesoch, na poliach – ale nikde nič. Tu prídu za kráľom jeho synovia.

Syn 1: Ach, otecko náš milý, nesmúť za našou Katarínkou. Smútok ti už chorobu privodil. Ideme ju my hľadať, veď sluhovia neprešli celý šíry svet.

Syn 2: Áno, otecko, nestrácaj nádej. Spolu s bratom sa do sveta vydáme, sestru nájdeme a domov privedieme.

Kráľ: Nuž, synovia moji, nedbám. S Božou pomocou sa na cestu dajte a milovanú Katarínku mi domov prived'te.

Javisko sa premení (cinknutím triangla na krajinu – deti hrajú domy).

Rozprávač 2: Idú bratia cez vŕšky, cez doliny, v každom dome sa na sestru pýtajú, ale márne. O princeznej Kataríne nikde ani chýru, ani slychu. *(Tu je možná komunikácia s publikom.)*

Rozprávač 1 : Ako tak chodia horami, dolami, sem i tam, prídu do Múdneho kráľovstva.

Javisko sa premení (cinknutím triangla na kráľovský koč).

Syn 2: Pozri, braček, tam niekto zranený na pni sedí. Pod', pomôžeme mu.

Syn 1: *(Podídu k mužovi, zvedavo si ho obzerajú.)* Kto si a ako ti môžeme pomôcť?

Princ: Kto som? Sluha z kráľovského dvora. Spadol som nešťastne z koňa a pri tom som sa zranil. Odveďte ma, prosím, na kráľovský zámok, kde slúžim.

Syn1: Odvezieme ťa, pravdaže, ale ty nám musíš povedať, či si nepočul niečo o princeznej Kataríne, ktorá sa z nášho kráľovstva stratila.

Princ: Stratila? Ach áno, počul som o tom. Ale ako sa môže princezná sediaci v kočiari len tak stratiť?

Syn 2: No, to bolo takto... *(Potichu niečo hovorí.)*

Princ: Myslím si, že vám viem pomôcť. Podľa toho, ako ste mi to opísali, uniesol ju samotný veterný kráľ.

Synovia: *(Čudujú sa.)* Veterný kráľ?

Princ: Nuž hej, veterný kráľ. Máte šťastie, že viem, kde ho hľadať. Pod'me! Najprv na kráľovský zámok, aby sa aj môj otec o mňa nestrachoval a potom stále na sever!

Syn1: Otec?

Syn 2: Kráľovský zámok?

Synovia: *(obaja zvedavo)* Kto vlastne si?

Princ: Som princ Martin z Múdneho kráľovstva. Silný vietor vejúci na sever ma pred časom od mojej skupiny odvial, koňa splašil a mňa zranil. Preto si myslím, že je princezná u veterného kráľa.

Rozprávač 2: A tak sa všetci traja vydali na cestu do Múdreho kráľovstva.

Rozprávač 1: Kráľ sa synovi veľmi potešil a súhlasil s jeho dobrodružnou výpravou.

Rozprávač 2: Dni po dni ubiehali, až raz – uvideli pred sebou na strmom vrchu vysoký zámok. Bol to Vzdušný zámok.

Princ: Už sme tu! Tam hore! Vidíte? *(Ukazuje na Vzdušný zámok.)*

Syn 1: Tu tak strašne fúka, že ani oči otvoriť nemôžem!

Syn 2: Chyťme sa za ruky, lebo nás odveje! *(Kráčajú proti silnému vetru smerom k Vzdušnému zámku.)*

Princ: Ešte dva kroky... *(vystupňovať napätie)* ... ešte krok! *(Stoja pred bránou.)*

Všetci: Brána!

Rozprávač 1: Bránu spoločnými silami na tretíkrát otvorili a do kráľovskej siene sa dostavili.

Javisko sa premení (cinknutím triangla na kráľovskú sieň veterného kráľa).

Rozprávač 2: Na konci siene kráľovský trón zahalený oblakmi stojí a na tróne sedí samotný veterný kráľ.

Veterný kráľ: *(Rázne povie.)* Švagrovia moji! Víтам vás! Ďalekú cestu ste ku mne merali. Sadnite si, najedzte sa, napite a odpočinite si po dlhej ceste. *(k Martinovi chladne a odmerane)* Víтам aj teba princ Martin, hoci som ťa vôbec nečakal. Čo tu robíš?

Princ: S priateľmi som prišiel.

Veterný kráľ: *(nahnevane)* Prišiel? A po čož si prišiel?

Syn 1: Dost' bolo rečí. Najeme a napijeme sa do sýtosti až u nás doma.

Syn 2 : Po sestru sme prišli, aby sme ju domov odviedli.

Veterný kráľ: *(nahnevane)* Akože odviedli. Katarína, pod' sem! Chcela muža ako jemný vánok? Chcela. Chcela muža súcitného a pomáhajúceho ako jesenný vietor? Chcela. Chcela muža silného ako víchor? Chcela. Tak čo. Má presne to, po čom túžila.

Syn 2 : Veterný kráľ, veľmi pekne ťa prosíme, pusti našu sestru domov. Ved' vieš, že je to hlúpe mladé dievča. Ani nevedela, čo hovorí.

Syn1 : Prosíme ťa, pusti ju. Náš staručký otec od strachu a od žiaľu zomiera.

Princ: Povedz mi, prosím, veterný kráľ, je princezná Katarína tu v tvojom kráľovstve šťastná? Naozaj skutočne šťastná?

Veterný kráľ: *(Kráľ sa zamyslí.)* Nevieam, ale šťastnú manželku som si predstavoval inak. *(veľmi zlostne)* Tisíc hrmených!

(Zamyslí sa znovu.) No dobre. Prepustím princeznú Katarínu, ak splníte všetky úlohy, ktoré vám zadám. Ak však nesplníte čo len jednu z nich, ponechám si ju u seba bez ohľadu na to, či bude šťastná alebo nie a vy pôjdete domov. Rozumiete?

Syn 1: *(Synovia sa radia bokom s princom.)* Úlohy? A čo ak budú ťažké?

Syn 2: Čo ak si s nimi neporadíme?

Princ: Čo sa bojíte. Jeden vie to a druhý zas ono. Spoločnými silami to zvládneme.

(Otočí sa k veternému kráľovi.) Súhlasíme s tvojimi podmienkami, veterný kráľ.

Veterný kráľ: Vydáte sa po komnatách môjho zámku a v každej komnate musíte vyriešiť jednu úlohu. Ak ich všetky do jednej hodiny splníte a hádanku moju vyriešite, princeznú prepustím. *(Veterný kráľ odchádza.)*

Syn 2: *(bezradne)* Do hodiny?

Syn 1: To je strašne málo času. Princ Martin, prosím ťa, porad!

Princ: Poradím najlepšie, ako viem. Obzrite sa okolo seba. Vari nevidíte malých služobníkov veterného kráľa? Pretože si ich, veterný kráľ, privial, určite neslúžia dobrovoľne a chcú sa tiež vrátiť domov. Požiadajme ich o pomoc.

(Všetci traja sa obrátia na divákov.) Prosíme o pomoc! Pomôžete nám? *(Každý z nich si vyberie dve – tri deti.)*

Deti – diváci: *(S princmi odchádzajú na stanovištia a riešia jednotlivé úlohy – pokusy zamerané na fyzikálne vlastnosti vzduchu.)*

Syn 1: *(Spoločne hľadajú argumenty, kde všade je vzduch, kam sa môže dostať.)*

Syn 2: *(Spoločne s deťmi hľadajú argumenty, aby presvedčili kráľa, ako možno vzduch zachytiť pohľadom a ako by zistili jeho hmotnosť.)*

Syn 1: Veterný kráľ, už sme späť! Spoločnými silami sme vyriešili tvoju hádanku.

Syn 2: Poznáme tvoje tajomstvo!

Veterný kráľ: Áno? Hovorte, počúvam vás!

Syn 1: Si vzduch a si všade. Zaberáš každý, aj ten najmenší voľný priestor.

Syn 2: Si ľahký a neviditeľný. Našli sme však spôsob, ako ťa vidieť a zistiť tvoju hmotnosť. Svojou silou a tlakom pôsobíš na všetky povrchy, s ktorými prídeš do kontaktu, všetko, čo ti stojí v ceste. A silou tlačíš na všetky smery – aj zdola nahor.

Spoločne: Poznáme tvoje tajomstvo, veterný kráľ, je to tajomstvo vzduchu! Prepusti princeznú Katarínku.

Veterný kráľ: Uhádli ste. Som kráľ a svoje kráľovské slovo musím dodržať. Dávam ti slobodu, princezná Katarína. Vráť sa k svojmu otcovi a k svojim bratom.

Princezná: Ďakujem vám, bratia moji. Z celého srdca vám d'akujem!

Syn 1: Nám neďakuj Katarínka, ale tu princovi Martinovi z Múdreho kráľovstva. Keby jeho nebolo, neviem – veru neviem, či by sme ťa našli a dokázali oslobodiť.

Syn 2: A nedokázali by sme to bez našich malých pomocníkov.

Princezná: Milé deti, chcem sa vám veľmi pekne poďakovať za vašu pomoc. Nemám veľa zlata, drahokamov ani peňazí, ale aj tak sa vám chcem odmeniť. Odovzdám vám čestné vyznamenanie – Rád Tajomstva vzduchu!

Synovia: *(Spoločne povedia.)* A potom sa všetci vrátíme domov k nášmu otcovi.

(Princezná môže odovzdať odmenu divákovi.)

2.2.2 Rozprávka o Popoluške

Kognitívny cieľ: Viest' deti k triedeniu odpadu a naučiť ich pravidlá triedenia.

Postavy: vnuk, vnučka, babka, dedko, šofér, macocha, Popoluška, Dora, Mara, kráľ, kráľovná, princ

1. obraz

Vnúčatá: Babka, dedko, neprečítate nám rozprávku?

Dedko: A ktorúže chcete?

Babka: *(rozmyšľá)* Už viem. Prečítame vám rozprávku o Červenej čiapočke. O tom, ako mala rada svoju babičku a ochotne jej zanesla obed.

Vnuk: *(sklamane)* Ale babka. To je strašne nmoderné! Ved' mohla babke objednať pizzu s donáškou domov.

Vnučka: Ja už viem. Ja chcem rozprávku o Popoluške.

(Dedko a babka čítajú skrátenú verziu rozprávky.)

Vnuk: Tom som si mohol myslieť. Zase klasika. Už by to chcelo konečne aj nejakú modernú rozprávku.

Dedko: Ale ja neviem žiadnu modernú rozprávku . A ty babka?

Babka: Veru ani ja nie.

(Vnúčatá dajú hlavy dohromady, radia sa o niečom a po chvíli povedia:)

Vnuk: To nevádí, my vám teraz jednu porozprávame.

Vnučka: Kde bolo – tam bolo, bol raz jeden muž, ktorý žil v láske so svojou ženou a malou dcérkou. Jedného dňa však žena ťažko ochorela a zomrela.

Vnuk: Rok po jej smrti sa otec znovu oženil. Jeho druhá žena si priviedla do domu svoje dve dcéry, ktoré boli pyšné a zlé.

Vnučka: Dievčatku nastali ťažké časy. Nevlastné sestry jej stále robili zle a naprotiveň.

Vnuk: Keď uplynul ďalší rok, zomrel aj otecko a z dievčatka sa stala sirota a slúžka.

2. obraz

(Popoluška zametá – macocha sedí a číta noviny.)

Macocha: Dorka! Marka! Dcéry moje! Pod'te rýchlo sem! Práve som sa dočítala v novinách, že sa zajtra večer koná na zámku kráľovský ples. Princ si tam vyberie spomedzi prítomných dievčat manželku. Vstup je voľný. To by bolo, aby si nevybral medzi vami, dievčičky moje.

(Prichádza šofér.)

Macocha: Ideš ako na zavolanie. Priprav auto, pôjdeme do mesta na veľké nákupy. Všetky potrebujeme nové šaty, topánky a šperky. Na plese musia byť moje dievčence najkrajšie!

(Dievčence si berú kabelky, Popoluška odkladá metlu a skladá si zásterku.)

Macocha: *(Obráti sa k Popoluške.)* A ty sa kam chystáš? Ty predsa na ples nepôjdeš! Ešte máš ustlať posteľ, do pece zakúriť, obed navariť, poumývať riad, koláče napiecť. *(povie dôrazne)* A zajtra ťa čaká veľké upratovanie.

(Macocha odchádza aj s dcérami.)

Šofér: *(Obráti, nakloní sa k Popoluške a ticho jej vraví:)* Neplač, nebuď smutná, Popoluška. Povedz, čo ti mám z mesta priniesť?

Popoluška: *(sklamane)* Ja nemám peniaze. Nechcem nič, ďakujem.

Šofér: *(utešuje ju)* Ale ja ti chcem predsa len niečo priniesť.

Popoluška: *(s úsmevom a ľahkosťou)* Tak mi prines to, čo ti padne cestou do oka alebo sa ti pripletie pod nohy.

Macocha: *(Z dial'ky volá.)* Hej, šofér, kde si? Kde toľko trčíš?

Šofér: *(Lúči sa s Popoluškou.)* Tak ja už musím ísť. Dovidenia večer, Popoluška!

Vnučka: Popoluška celý deň pracovala a ani sa nenazdala, deň sa chýlil k večeru.

3. obraz

(Popoluška zametá, pobehuje po kuchyni.)

Macocha: *(Kričí z diaľky.)* Popoluša! Ty nemešlo jedno, kde si? Chytré pod' sem! *(vchádza do miestnosti)* Ktože bude nosiť všetky tie igelitky, tašky a škatule. Vari si len nemyslíš, že my? Pravda, dievčičky moje!

(Popoluška na niekoľkokrát prinesie tašky a ostatné veci. Macocha a dievčence sa v tom prehrabávajú. Šofér príde k Popoluške, odstupia bokom a šofér sa k Popoluške prihovorí. Nevšimnú si však, že Dora ich vidí a potajomky počúva.)

Šofér: Pod' sem, Popoluška! V jednom kuse len upratuješ, variš, perieš a robíš všetko, čo od teba macocha chce. Ach, keby to len videl tvoj nebohý otecko s mamičkou. Ale ja pre teba niečo mám. Pred supermarketom stála stará babka, ktorá predávala kvietky. Tak som ti jeden kúpil pre radosť a potešenie a ona k nemu pridala tieto tri oriešky. Vraj majú zázračnú moc a splnia ti každé želanie, ktoré vyslovíš. Dobré si však premysli, na čo ich použiješ. Presne tri najtajnejšie prania ti môžu splniť.

Popoluška. Ďakujem ti za tvoj dar, je nádherný. Hneď si ich idem schovať a potom pôjdem prichystať večeru. *(Oriešky si chce schovať, hľadá miesto v miestnosti. Dora ju pri tom pozoruje.)*

Dora: *(zlostne)* Ja som to vedela! Popoluša dostala zázračné oriešky. Ale to jej len tak ľahko nedarujem. Kde ich len dala? *(Hľadá a ide po stopách Popolušky.)* Ááá! Mám ich!!! Teraz sú už moje.

Popoluška prichystá večeru, Macocha a sestry si sadnú a začnú jesť.

Mara: Fuj, to je hnusné!

Dora: Ved' si to celé pripálila. Ani jesť sa to nedá!

Macocha: No to sa veru nedá jesť. *(Odsunie tanier a zívne.)* Taká som už unavená...

Dcéry: Veru, aj my. Tuším už pôjdeme spať – dnes bez večere.

Macocha: *(Otočí sa k Popoluške, zlostne.)* A ty okamžite vypadni do svojej komôrky, nech ťa ani nevidím.

Dcéry: *(posmešne)* Ani na oči sa nám neukazuj!

(Popoluška odíde z kuchyne s plačom.)

Dora: *(Povie Macoche a Mare.)* Nebojte sa, my dnes bez večere nebudeme.

Mara: *(zvedavo)* Ako to?

Dora: Popoluša dostala do daru tri čarovné oriešky a ja som jej ich vzala.

Mara: Chcela si povedať, že ukradla.

Dora: No dovoľ, ja nekradnem, ja som si tie oriešky len požičala. Ved' je ich škoda pre našu Popolušu.

Mara: A čo s nimi urobíme?

Macocha: Dorka moja l'úbezná má perfektný nápad. Každá z nás si bude priať niečo senzačného k večeri. Ja si želám plný stôl dobrôt.

Dora: Ja si želám plný stôl sladkostí.

Mara: A ja plno nápojov.

(Na stôl sa prinesú jedlá v jednorazovom plastovom riade, malinovy v plastových aj sklenených fľašiach, nápoje v tetrapakových obaloch, pizze v škatuliach a pod. Macocha s dievčatami sedia, jedia, popíjajú, potom začnú zívvať a uložia sa spať.)

4. obraz

Vnuk: Noc bola pre Popolušku veľmi krátka. Mala pocit, že ani oči dobre nezavrela a už kohút ranné slnko privítal na oblohe.

(Popoluška ešte zívajúc a oči si pretierajúc príde do kuchyne a zhrozí sa.)

Popoluška: To nie je možné! Kde sa to tu len vzalo? Ved' som večer upratala, všetok riad som umyla. Ach, to asi macocha so sestrami hodovali a mňa spať poslali. Len aby mi ani len odrobinku nemuseli dať.

(Prichádza macocha s dcérami.)

Macocha: Tak sa mi dobre spalo! Ach! *(slastne)*

Dora: Dobré ráno, mamička. Aj my sme si dobre pospali, ani len toho kohúta sme nepočuli. *(oddýchnuto)*

Mara: *(Pozrie na hodiny a povie splašene.)* Ale mamka, ved' už je veľa hodín. Dlho sme spali. Treba sa nám začať chystať, lebo ples nestihneme. Do kráľovského mesta je to dlhá cesta.

(Všetky splašene prikyvujú, začnú pobiehať, baliť.)

Macocha: Popolušá! Pod' nám pomôcť s obliekaním, zabal' nám niečo jesť na cestu, o chvíľu musíme vyraziť.

(Otočí sa medzi dverami k Popoluške.) A aby som nezabudla, Popoluša! Skôr ako sa vrátíme, bude všetko upratané a všetko sa bude ligotať ako zo zlata! *(Popoluška im pomáha a nakoniec ich odprevadí k dverám.)*

(Popoluška sa vracia k odpadu.)

Popoluška: Aj ja by som chcela veľmi ísť na ples. *(Zrazu dostane nápad, pleskne sa po čele.)* Ale ved' mám tri čarovné oriešky! Najprv poupratujem a potom vyslovím svoje tri želania.

Sú tu fľaše – tie dám sem. Tu uložíš škatule z džúsov, umelé tanierne z jedla prídu sem, tégličky sem, obaly zo sladkostí sem, musím to vytriediť. Bude mi to trvať najmenej hodinu, kým to všetko povynášam do smetí. *(Popoluška upratuje a keď je hotová, sadne si na stoličku.)*

Popoluška: Konečne je to hotové. Premyslím si svoje tri želania a vyskúšam oriešky. Tak veľmi by som chcela ísť na ples! *(Chvíľu rozmýšľa a po chvíli vykrikuje.)* Ale ved' je to jasné! *(a vysloví tri želania)* Chcem krásne šaty, šoféra s autom, ktorý by ma odviezol a po tretie... *(zastaví sa)* ..., ale to až potom. *(Potom rýchlo vstane a hľadá oriešky. Nevie ich nájsť.)*

Popoluška: Určite viem, že som si ich schovala sem. Už viem, to mi určite macocha so sestrami vzali a na jedlo a nápoje minuli. Preto som ráno našla tú veľkú hromadu odpadu. *(Sklamane vezme zo stola noviny, že ich takisto hodí tiež do odpadu, keď jej oči padnú na prvú stranu. Je tam výzva.)*

(Nahlas číta.) Výzva k občanom nášho mesta! V našom meste otvárame nový zberný dvor na Hájskej ulici, číslo 24. Milí spoluobčania, pomôžte nám chrániť životné prostredie, v ktorom žijete vy a vaše deti. Každý deň používate a zahadzujete do odpadu veľa vecí, ktoré sa dajú recyklovať. To znamená, že sa dajú opäť spracovať a použiť. Sklenené fľaše sa dajú roztaviť na nové fľaše, zo starého papiera sa dá urobiť nový papier, z použitých plastových fliaš sa robia nové lavičky do krásnych a čistých parkov. Parky už budú čisté, pretože vy tam určite nebudete takéto recyklovateľné materiály zahadzovať.

Vykupujeme plasty, papier, sklo, kovy, a to všetko za výhodné ceny. Tešíme sa na vašu návštevu! *(Popoluška radostne vykrikuje.)* Ale to je skvelé! To je fantastické! Ved' ja som to už dnes vlastne všetko pretriedila. Mohla by som za to získať nejaké peniaze a možno by to stačilo aj na nové šaty.

5. obraz

Popoluška: *(Príde do zberného dvora.)* Dobrý deň, čítala som v novinách, že vykupujete recyklovateľný odpad. Je to pravda?

Víla: Dobrý deň, Popoluška! Áno, je to pravda. Už týždeň je náš zberný dvor otvorený, ale zatiaľ nikto neprišiel, len teraz ty. A pretože si prvá, musím ťa odmeniť. Prezradím ti, že ja nie som obyčajná pracovníčka zberného dvora, ale dobrá víla prírody, a preto ti hneď teraz splním jedno prianie. Ale len jedno a len tebe, potom sa moja moc stratí.

Popoluška: Želala by som si nejaké pekné šaty, aby som mohla ísť na ples.

Víla: Tvoje pranie je mi rozkazom. Nech sa páči, tu sú tvoje šaty. A nezabudni nás navštíviť aj nabudúce. Pamätaj, že prírodu musíme chrániť!

Popoluška: Ďakujem, dobrá víla, ďakujem, že si mi pomohla. Odteraz sem budem chodiť stále. Ale teraz sa musím ponáhľať na ples. Dúfam, že stihnem autobus do kráľovského mesta.

6. obraz

(Kráľovský palác, v miestnosti sedí na tróne kráľ, kráľovná a ich syn.)

Kráľ: *(Hovorí synovi.)* Celý tento ples sme vystrojili len a len kvôli tebe, a ty si netancoval s nikým ani len raz.

Kráľovná: Syn môj jediný, musíš si nájsť manželku, aby si mohol nastúpiť na trón ako pravý kráľ. Nože sa porozhliadni dookola. Vari sa ti žiadna nepáči? *(Rozhliada sa po tancujúcich.)*

Princ: Ale mami, ja som ti predsa povedal, že si nechcem nikoho nájsť. Nemôžem sa predsa ženiť bez lásky. Dnes som so žiadnou netancoval a ani nebudem.

(V tej chvíli prichádza krásna Popoluška, princ na ňu hľadá ako očarený. Princ vstáva, ide k nej a požiada ju o tanec.)

Princ: Krásna slečna, môžem vás požiadať o tanec?

Popoluška: Nech sa páči, je mi potešením.

Kráľ: *(Prekvapene, ale pokojne povie kráľovnej.)* Nevravel pred chvíľkou, že s nikým nebude tancovať? A videla si, ako na ňu hľadel? Akoby ho neznáma slečna začarovala.

(Kráľovná sa len pousmeje.)

Princ: *(Tancuje s Popoluškou a pri tanci sa rozprávajú.)* Kto ste, krásna neznáma? A ako sa voláte? Porozprávajme sa, prosím, chcem všetko o vás vedieť. Myslím, že som sa do vás v tejto chvíli zalúbil.

Popoluška: Volám sa Popoluška a som sirota. Moja mamička s oteckom zomreli a bývam spolu s macochou a dvoma nevlastnými sestrami v našom dome. Aj ony sú dnes tu u vás na plese.

Princ: Tomu nerozumiem. Prečo ste teda neprišli s nimi? Nie ste tu dlho, všimol by som si vás.

Popoluška: Ja som neprišla s nimi, ony mi to zakázali a už dávno mi zobrali všetky pekné šaty. Nemala som si čo obliecť.

Princ: Ale veď vaše šaty sú krásne. Kde ste ich teda vzali?

Popoluška: Dostala som ich ako odmenu od dobrej víly prírody za to, že som pretriedila všetok odpad, ktorý sme mali doma, a zanesla som ho do zberného dvora.

Princ: To znie smiešne.

Popoluška: Možno sa vám to zdá smiešne, ale je to tak. Aj odpad sa dá recyklovať.

Princ: Tak už rozumiem tomu, prečo je v kráľovstve toľko farebných nádob na odpad. Moji kráľovskí rodičia chcú chrániť životné prostredie. Ale zberný dvor? To počujem prvý raz. Takže ja za lásku svojho života vdáčim dobrej víle, ktorá chráni prírodu okolo nás? Popoluška, moja milá. Ako ťa tak počúvam, viem že si nielen krásna, milá, pracovitá, ale aj veľmi múdra. Zalúbil som sa do teba na prvý pohľad a nedovolím, aby si sa vrátila domov.

Princ: *(odhodlane)* Popoluška, chceš si ma vziať za muža?

Popoluška: *(prikývne)* Áno, princ môj.

Princ: Tak to je tá najlepšia správa, akú som kedy počul. Hneď zajtra sa začnú prípravy na svadbu. Ale ešte skôr, ako sa vezmeme, vydám spolu so svojím otcom kráľom *Zákon o odpadoch*, ktorý bude prikazovať všetkým občanom nášho kráľovstva pod hrozbou prísnych trestov a postihov triedenie všetkých odpadov.

Popoluška: *(s úsmevom)* To je veľmi správne rozhodnutie, princ môj. Ved' prírodu musíme chrániť!

Princ: *(dôrazne)* Obzvlášť dozriem na macochu s dcérami, ako dodržiavajú zákon. *(rozmyšľa)* Alebo im dám príležitosť pracovať v zbernom dvore, aby sa to naučili a viac si vážili veci aj ľudí.

Vnuk: Popoluška so svojím princom žili šťastne vo svojom čistom kráľovstve.

Vnučka: A šoféra zamestnali aj ako záhradníka. Autom totiž chodili čoraz menej, aby si lepšie vychutnávali spoločné vychádzky.

Šofér: *(Príde na javisko, držiac si hlavu, ako keď sa o niečo buchne.)* Au! Na tej vŕbe bol zvonec.

Vnučka: A rozprávky je koniec.

2.2.3 Rozprávka o víle Homolke

Kognitívny cieľ: Uvedomiť si hodnotu vody a poznať nebezpečné vplyvy na jej znečistenie.

Postavy: turista 1, turista 2, víla Homolka, Monča, Baška, Alex, vodník Člupko, Mončina mama, mama Alex, Baškina mama

1. obraz

Turisti chodia po lese a niektorí z nich odhodia odpadky – servítku z chleba, prázdnu plechovku (ponechať na deti, aby samy dotvorili negatívne správanie turistov). Ďalší sú takí, ktorým nedá, aby odpadky v lese nechali. Rovnako tu môžu deti chodiť po lese a slovné komentovať, čo do lesa, prírody nepatrí. Postupne odchádzajú z javiska.

Turista 1: Čo ľuďom zavadzia a čo sa im nehodí, odhodia jednoducho v prírode. Pritom by mal každý človek vedieť, že čo si na výlet do prírody prinesie, mal by si so sebou aj odnieť.

Turista 2: Každý by mal vedieť, ako sa správať v prírode. Nie všetci to však dodržiavajú.
(Sadnú si na peň, môžu pri tom jesť a rozprávajú príbeh.)

Turista 1: Kde bolo – tam bolo, bolo raz jedno mesto. Na okraji mesta stálo veľké sídlisko. Jedného dňa sa však na sídlisku stala čudná vec.

Turista 2: Netiekla voda. Poviete si: čo je na tom čudné? Veď sa to stáva pomerne často.

Turista 1: Lenže tentoraz čudné bolo to, že opravár nemohol nájsť žiadnu poruchu ani prasknuté potrubie. A všetko skontroloval pre istotu aj dvakrát! Čo sa stalo?

Turista 2: My to vieme, a preto vám to rozpovieme.

(Pobalia si všetky veci do ruksaka, skontrolujú, aby nenechali po sebe odpadky a začínú rozprávateľ príbeh.)

(Zvukom navodiť atmosféru lesa a susednej lúky – šumenie lístia, spev vtákov, vravu mravčekov a pod.)

Turista D1: Bol krásny jarný deň. Bola nedeľa.

Turista D2: ... a tu sa rozprávka začína. *(Odchádzajú z javiska.)*

2. obraz

(Tri deti – volajme ich Alex, Monča a Baška – sa prechádzajú po mestskej záhrade, ktorá je plná zelene, spevu vtákov, chrobáčikov a je v nej jazierko. Každé z detí má v ruke fľašku – dve deti ju už majú prázdnu, držia aj niečo na jedenie v obale – veľa odpadu.)

Alex: Aká je dnes pekná nedeľa! Konečne svieti slnko. *(Neustále pritom niečo s chuťou je, sem-tam odhodí niečo na zem.)*

Monča: A je celkom teplo. *(Otvorí fľašu, dopije nápoj – zostane po nej na zemi prázdna fľaša.)*

Baška: To je dobre, že som vás vytiahla von, trochu sa poprechádzame. *(pohľad do hľadiska, akoby do okna)* Pozrite na toho chalana! *(Všetky dajú hlavy spolu, niečo si šuškejú a začínú sa smiať.)*

Alex: Nuda! Je to strašná nuda, vôbec nič sa tu nedeje!

Monča: Baby, mám nápad! Pozrite, sme pri studničke! No tak, schválne, ktorá trať presne? *(Výbuch smiechu a každá hodí prázdnu plastovú fľašu smerom k studničke, potom sa pohnú, ale po jednom – dvoch krokoch zostanú stáť, pretože počujú plač.)*

Alex: *(rázne, energicky)* Hej , baby, ticho!

Baška a Monča: Čo je, čo sa stalo?

Alex: Psssst! Nič nepočujete? Nieкто tu plače.

(Obzerajú sa dokola.)

Monča: Ale ved' tu nikto nie je! Kto vie, čo si počula. *(Hodí rukou.)*

(Opäť začínú plač a vzlykanie.)

Baška: *(zvolá)* Héééj! Je tu nieкто? *(Zrazu nič nepočut'.)*

Monča: Kto to plače?

Víla Homolka: *(Je schovaná v studničke – nie je ju vidieť, iba počut' – plačlivým hlasom.)* To som ja, víla Homolka!

Všetky tri: *(Obzerajú sa stále dookola, ale nikoho nevidia.)* Kto?

Víla Homolka: *(Ešte stále schovaná v studničke ozve sa plačlivým hlasom.)* No ja, víla Homolka!

Monča: Nieкто si z nás robí žarty, ved' víly nejestvujú!

Baška: *(Obzerá sa dokola.)* Ja tu aj tak nikoho nevidím.

Monča: No tak, kde si! Ukáž sa predsa, lebo pôjdeme domov.

Víla Homolka: *(Ukáže sa zo studničky, drží sa za čelo a plačlivo hovorí.)* Tu som! Už ma vidíte?

Všetky tri: *(prekvapene)* Áno, už ťa vidíme.

Alex: Prečo plačeš?

Víla Homolka: Som víla Homolka a žijem tu v mestskom záhradnom jazierku. Som víla prameňa, ktorý tu už celé stáročia vyviera. Ľudia si moju vodu vážili a chránili ju. Boli presvedčení, že má liečivé a uzdravujúce účinky. Preto nad prameňom postavili studničku.

Baška: No to je pekné, ale prečo plačeš?

Víla Homolka: *(Víla plače a stále si drží čelo.)* Pretože ste sa tu zastavili a porozhádzovali odpadky. Plastovou fľašou ste ma trafili do hlavy a teraz ma bolí. *(Plačlivo, ale zároveň nahnevane.)*

Monča: To je hlúposť. Ako môžeme trafiť vílu? A okrem toho – to vôbec nemôže tak strašne bolieť, veď tak sa jašíme aj s deťmi vonku, aj keď našim mamám sa to nepáči. Aj teraz sa zarozprávali, vidíš ich?

(Vtom jedno z dievčat spozornie, že ich volajú mamy, ktoré sedia obďaleč.)

Všetky: Tak ahoj, víla Homolka! Musíme ísť a nič si z toho nerob, deti v škole robia aj horšie veci, to by si mala vidieť.

Víla Homolka: *(Ešte stále pofňukáva.)*

Vodník Člupko: *(Zo susedného jazierka zvedavo vynorí hlavu.)* Víla Homolka! Prišiel som sa pozrieť, čo sa deje, veď je ťa počuť až ku mne, k Váhu.

Víla Homolka: Som rada, že ťa vidím, vodník Člupko. Boli tu deti zo sídliska a ako obyčajne pohádzali všetky odpadky k mojej studničke. Odpadkové koše akoby vôbec nevideli. A plačem preto, lebo do mňa hodili plastovú fľašu a trafili ma do hlavy. Bolí ma to!

Vodník Člupko: Ach, tí ľudia! Sú čoraz protivnejší a protivnejší! Vodu si vôbec nevážia! Plytvajú ňou a neustále ju špinia, ako keby jej bolo dostatok. Ale my dvaja vieme, že to tak nie je. *(Zrazu dostane nápad.)* Mám nápad! Čo keby sme ľuďom niečo vyviedli?

Víla Homolka: *(prekvapene)* Čo máš na mysli?

Vodník Člupko: *(nadšene)* Spojme svoje čarovné sily – aspoň tie zvyšky, čo nám v tejto modernej dobe zostali, a ukážme ľuďom život bez vody. Nie nadhlo, len na pár hodín.

Víla Homolka: *(opatrne)* Myslíš, že to bude správne?

Vodník Člupko: *(vážnym hlasom)* Ak sa ľudia presvedčia, že život bez vody – zvlášť na sídlisku – je ťažký, možno zmenia svoje správanie voči nám. *(smutným hlasom, ale s nádejou)* Aspoň niekto...

Víla Homolka: Dobre, tak to spravme!

(Víla s Člupkom čarujú – deti si môžu vymyslieť aj svoje vlastné zaklínadlo.)

Voda, voda, vodička, strat' sa z domov trošička.

Strat' sa z domov moc na celučku noc.

Voda, voda, vodička ako naša rybička,

odplávaj a strat' sa preč, nech ľudia stratia reč.

3. obraz – telefonovanie v byte

Monča: *(Vojde do izby.)* Mami, mám veľký hlad, čo máme na večeru?

Mončina mama: *(Je nahnevaná.)* Chcela som uvariť špagety, ale zasa netečie voda. To je strašné! Idem k susede! Najskôr jej zavolám. *(Mama volá susede, Alexinej mame.)*

Ahoj Alex? Tečie vám voda?

Alexina mama: Ahoj, práve som ti chcela volať. Ani my nemáme vodu, nemôžem sa osprchovať, spláchnuť záchod a na večeru bol iba chlieb s maslom. Nemali sme to ani čím zapíť. *(nahnevane)* Čau!

Mončina mama: Zavolám ešte Baškinej mame. Ahoj, Baška, máte vodu?

Baška: Nie. To je čudné, teta. Dám vám k telefónu mamu.

Baškina mama: *(nahnevane a rozkazovačne)* Musíme sa stretnúť u nás. Hneď a zaraz!

(Stretnú sa všetky tri mamy s deťmi. Mamy sa na niečom dohovárajú a chcú písať akúsi sťažnosť. Deti majú iné plány.)

Monča: Nie je vám to podozrivé, že nie je voda práve vtedy, keď sme stretli vílu Homolku? Myslím si, že za to môže ona.

Baška: Tá hra s hádzaním odpadkov asi nebola správna. V okolí studničky sme spravili neporiadok a než sme odišli, odpadky sme nevyzbierali, ako to robíme na školskom výlete. Ani víle Homolke sme sa neospravedlnili.

Alex: Mali by sme to napraviť, máte nejaký nápad? *(Dajú hlavy dokopy.)*

Monča: *(slová súhlasu)* Jasné! To by bolo fajn! Zajtra poprosíme mamy, aby išli s nami na to isté miesto.

4. obraz

(Na druhý deň idú na dohodnutú vychádzku a kým mamy pijú kávu, zamieria rovno k studničke.)

Monča, Baška, Alex: *(Všetky tri postupne volajú.)* Víla Homolka! Hééj, víla Homolka!

Víla Homolka: *(Zjaví sa, no opatrne.)* Ktože ma to volá?

Alex: To sme my!

Víla Homolka: Čo chcete? Prišli ste mi znovu ublížiť?

Baška: Nie, to nie, prišli sme sa ti predovšetkým ospravedlniť. Nechceli sme do teba nič hodiť. S odpadkami si mala pravdu, patrili do koša, a nie na zem a do vody.

Monča: Tak sme to prišli všetko napraviť. Teraz nám netečie voda a naše mamy chcú písať akési čudné listy. Myslíme si však, že sme to zapríčinili my. Chceme ti pomôcť.

Víla Homolka: Tak dobre, sem si sadnite, zavoláme aj vodníka Čľupka zo susedného jazierka a ukážeme vám, čo všetko sme po ľuďoch nazbierali. *(Z vreca vyťahujú rozličné predmety. Deti ich môžu pomenúvať a zdôvodniť, prečo nepatria do jazierka alebo studničky, kto ich tam mohol hodiť a prečo. O aké predmety pôjde, závisí od tvorivosti učiteľky.)*

Baška: Už viem, ako vám aj nám môžeme pomôcť. Porozprávajte nám, aké rastlinky a živočíchy žijú v jazierku a okolí studničky a my to budeme rozprávať doma a v materskej škole.

Alex: Potom každá vychádzka okolo vás môže byť zaujímavá a deti si rozmyslia, či niečo zahodia.

Monča: Ak by ste tu neboli a zničili by vás, nemali by kam chodiť na vychádzku, pretože toto miesto by sa im nepáčilo.

Baška: Ale nikomu neprezradíme, že aj vďaka vám je na tomto mieste tak krásne.

(V tejto chvíli na dievčatá opäť zavolali mamy.)

Víla Homolka: Pod', Čľupko, musíme použiť odklínadlo.

Voda, voda, vodička, vráť sa hneď do domčeka,

Vráť sa domov len, na každú deň.

Voda, voda, vodička, buď svieža ako rybička,

priplávaj k nám zrána, nech ľudia ťa chránia.

(Podobné zaklínadlo by mohli vymyslieť deti.)

2.2.4 Princ Bajaja 21. storočia

Kognitívny cieľ: Oboznámiť deti, že odpad je recyklovateľný.

Postavy: rozprávač 1, múdry princ, kráľ 1, kráľ 2, drak, prefíkaný princ

1. obraz *(krajina, kde žil kráľ, ktorý mal syna)*

Rozprávač: Kde bolo – tam bolo, za siedmimi horami a siedmimi dolami, bolo raz jedno kráľovstvo. V tom kráľovstve vládol starý a múdry kráľ. Ten kráľ mal jedného syna, ktorého všetci nazývali Múdry princ.

Múdry princ: *(prichádza za kráľom)* Otec, chcel by som sa vydať do sveta hľadať šťastie.

Kráľ 1: Dobre, ale aby si našiel v živote skutočné šťastie, musíš dobre spoznať ľudí. Najlepšie bude, ak sa budeš vydávať za nemého. Tak ľudia nebudú mať pred tebou tajnosti a povedia ti to, čo by iným nikdy nepovedali.

Múdry princ: *(Zamyslí sa a predstiera, že je nemý a akože ťažko vysloví.)* Ba-ja-ja.

Rozprávač : Múdry princa sa vydal do sveta.

2. obraz *(krajina, kde žil kráľ, ktorý mal dcéru)*

Rozprávač: Kde bolo – tam bolo, kde sa voda sypala a piesok sa lial, bolo raz jedno kráľovstvo. V tom kráľovstve žil starý kráľ, ktorý mal jedinú dcéru – krásnu a milú princeznú Ruženku.

Kráľ 2: *(Privráva sa Ruženke.)* Som už starý a chorľavý. Najvyšší čas, aby si sa vydala. Chcel by som už odovzdať svoju kráľovskú korunu do mladých rúk.

Rozprávač: Poslovia sa rozbehli na všetky strany, aby rozhlásili:

Posol: Tramta-ra-rá, na známosť sa všetkým dáva, že náš pán kráľ dcéru vydáva. Princovia, ktorí sa chcú uchádzať o princeznu ruku, nech sa dostavia na kráľovský dvor, keď mesiac bude v splne. Tramta-ra-rá!

Rozprávač: Kde bolo – tam bolo, v hlbokých lesoch žil strašný drak Žrút, ktorý nesmierne rád jedol. Ten tiež počul hlásenie poslov.

Drak: *(Rozmýšľa nahlas.)* Kráľovská svadba, to je ono! Na svadbách býva veľa jedla a na kráľovských ešte viac. *(Zasnene si hladká brucho.)* Mňam, koláčiky, torty. *(Zrazu rozhodne povie:)* Zaletím tam, nech si pochutím!

Rozprávač: Nastal spln. Správa o tom, že sa v hlbokkej doline za hradom usadil strašný drak, spôsobila, že na kráľovský dvor sa prišiel uchádzať o princeznu ruku iba jeden princ, ktorý sa volal Prefíkaný princ a do paláca prijali nemého záhradníka, ktorý reagoval na meno Bajaja .

Kráľ 2: *(Zopne ruky a prosí.)* Prefíkaný princ, prosím ťa, zachráň moju dcéru pred strašnou smrťou. Dám ti nielen jej ruku, ale s ňou aj celé kráľovstvo. Si široko – ďaleko jediný princ, ktorý našiel odvahu a prišiel na náš hrad. Verím ti, že to dokážeš!

Prefíkaný princ: *(sám pre seba)* Prišiel som si pre polovicu kráľovstva a tu mi ponúkajú celé. Bol by som hlúpy, keby som to odmietol. *(Otočí sa ku kráľovi.)* No tak dobre, skúsim to, ale potrebujem toho nemého záhradníka, aby mi pomohol. *(Otočí sa a prehovorí k publiku.)* Je nemý, ten nikomu nič nepovie.

Rozprávač: Prefíkanému princovi nezostalo nič iné, ako sa vydať do lesa. Šiel, šiel a tu zrazu vidí jaskyňu.

3. obraz (pri jaskyni)

Drak: (Vychádza z jaskyne a v ruke drží košík.) Už som znovu hladný. Teraz si v lese nazbieram jahody, maliny a ako špecialitu si dám hríby pečené na ohni. Chrliť oheň nie je pre mňa problém. Milujem sladké, napríklad taký med! Musím sa poobzerať po včelách. Mňam! Potom si naplním džbán čerstvou vodou z horského prameňa. No nie je to senzačný život? Ale skôr, než pôjdem hľadať jedlo, musím sa posilniť. Ešte tu mám kus chleba od raňajok. (S chuťou ho zje.) Ale najkrajší je spánok po dobrom jedle. (Uloží sa na spánok, zaspí a chrápe.)

Prefíkaný princ: Neverím vlastným očiam a neverím vlastným ušiam! No počkaj, drak, veď ja ťa dostanem! Veď ja ťa priotrávim a z kráľovstva vyhodím! Zajtra prídem znovu.

Rozprávač: Na druhý deň ide k jaskyni Prefíkaný princ s veľkými taškami a Múdry princ Bajaja mu pomáha niesť tašky a balíky.

Prefíkaný princ: (Prichádza s Bajajom k jaskyni. Položia tašky na zem a princ posielajú Bajaju preč. Ten sa však schová v blízkosti. Prefíkaný princ prehovorí k publiku.) Ha-ha-ha, počkajte, až sa porozprávam s tým hlúpym drakom. No nie je ten drak hlupák?

(Zobúda draka, trasie ním.) Vstávaj, vstávaj ty lenivý drak. Zobuď sa skôr, ako ťa obíde pokrok a moderná doba!

Drak: (Ťažko sa prebúda, ale prehovorí.) Uvedomuješ si, že ma rušíš z môjho každodenného sladkého spánku? Zmizni, lebo ťa zjem!

Prefíkaný princ: Počkaj chvíľu, ty hlúpy drak. Ešte sa mi ospravedlníš, ak uvidíš, čo ti chcem ponúknuť. Okrem toho som veľmi zaneprázdnený a nemám veľa času.

Drak: (Ešte raz – dvakrát zazíva, posadí sa a počúva.) No dobre, budem ti venovať chvíľku svojho času, ale kto si?

Prefíkaný princ: Ó samozrejme, slušnosť káže predstaviť sa. Som človek modernej doby a prišiel som ti ponúknuť pokrok. Milý drak, prečo sa tak namáhaš každý deň so svojím košíkom a zbieraním dobrôt z lesa? Všetko dávaš do jedného košíka. Jahody sa potlačia a maliny sa rozpučia. Dovoľ mi, aby som ti ponúkol celý balíček mikroténových vrecúšok (vyťahuje ich). Sú ľahké, prenosné, ako vidíš, dajú sa ľahko naplniť a keď sa naobeduješ, jednoducho ich za-ho-díš.

Ako stvorené na jahody a maliny. (Odhodí vrečko na zem.) A na hríby ti môžem ponúknuť niekoľko druhov vynikajúcich plastových tašiek. Sú veľké, priestranné, dobre sa prenášajú z miesta na miesto, a jedlo v nich zostane dlho čerstvé, takže ho môžeš v nich uchovávať niekoľko dní. No povedz, nie sú nádherné? Keď všetko z nich zješ, jednoducho ich za-ho-díš.

Mám tu aj papierové servítky – to je ďalšia vymoženosť moderného sveta, bez nej sa určite nezaobídeš (Sám drakovi utiera papuľu, ten sa pokúša servítku zjesť.) Nie, nie, to sa neje, to je na utieranie papule. A po použití sa obrúsok jednoducho za-ho-dí.

Ale najlepšie zo všetkého sú nápoje v plastových fľašiach alebo v plechovkách. Už nemusíš chodiť niekoľkokrát denne k horskému prameňu. *(Prakticky mu ukazuje.)* Vezmeš fľašu, otvoríš a po dopití jednoducho za-ho-díš!

Drak: *(S obdivom ho počúva.)* To je úžasné! To sa mi páči! *(otočí sa do hľadiska)* Môžem si každý deň viac pospať. Musím sa s tým človečikom nejako dohodnúť! *(Medzitým Prefíkaný princ rozkladá Drakovi škatule, igelitky, téglíky a dáva ich okolo jaskyne a pred jaskyňu.)*

Prefíkaný princ: Dovidenia, milý drak! Zajtra som tu znovu! Prinesiem ti ďalšie vymoženosti 21. storočia *(odíde)*.

Drak: Už sa nemôžem dočkať, až to všetko vyskúšam! *(Otvorí plechovku – škatuľku s džúsom – napije sa.)* Mňam, to je dobré! *(zívne a zaspí)* Dobrú noc!

Múdry princ: *(vyjde spoza jaskyne)* Ten princ je hodný svojho mena, je skutočne prefíkaný. No počkaj, Prefíkaný princ, ja som iný než ty! Počkám tu do rána a uvidím, čo bude ďalej!

Drak: *(prebúdza sa)* Ááá! Aký krásny deň! Aby zostal krásnym dňom, treba sa dobre najesť. *(Vezme si niečo, napije, hádže odpadky okolo seba, pozerá sa okolo seba.)* Ale je tu neporiadok. Je tu toľko odpadkov, že si nemám ani kde ľahnúť, aby som sa vyhriol na slniečku. Nahádzem to do jaskyne a spálím to. *(Drak vojde do jaskyne, o chvíľu je počut' rev, kašeľ, volanie o pomoc.)*

Múdry princ: *(Dobehne a vyťahuje draka z jaskyne, ten ešte chvíľu kašeľ, drží sa za brucho.)* Už je dobre, už si na vzduchu, dýchaj pokojne. *(Obzerá sa okolo seba.)* Ty tu máš ale neporiadok! To si ešte nikdy nepočul o recyklovaní odpadov?

Drak: *(krúti hlavou)*

Múdry princ: Recyklácia je opätovné spracovanie odpadov na nové veci. Z tvojich použitých plastových vreciek a tašiek sa dajú vytvoriť nové lavičky do hradného parku. Z plastových fliaš sa dá vytvoriť perfektná flísová deka, ktorou by si sa mohol prikryť počas chladných nocí. A z plechoviek sa získava kov, z ktorého sa dajú tiež vytvoriť nové veci, napríklad nová zbroj pre mňa. Ale odpadky, najmä plasty, sa nikdy nesmú páliť pri nízkych teplotách, pretože sa z nich uvoľňujú veľmi jedovaté látky. Ale to už vieš, veď si sa skoro zadusil.

Drak: Ja tomu nerozumiem. Veď doteraz som tu toľko odpadkov nemal!

Múdry princ: No nemal, pretože všetko, čo si doteraz používal, sa v prírode rozložilo – lístie aj zvyšky tvojho jedla. Ale plasty sa v prírode len tak nerozložia. Niektoré zostanú ležať na zemi dlhé desaťročia. *(spozornie)* Psst! Nieкто sem ide, schovaj sa rýchlo do jaskyne. *(Múdry princ Bajaja sa schová.)*

Prefíkaný princ: *(Pozerá odpadky, potom potichu zavolá.)* Drak Žrút, si doma? Hej! Drak, pod' von! Priniesol som ti nové servítky a plastové tašky! Hej, drak! *(zasmee sa)* Tak to je

už po ňom! Ved' som videl, ako chrlil plameň z papule. To sa už určite priotrúvil z plastov a celé kráľovstvo je moje!

Drak: *(Vybehne z jaskyne a chytí prefíkaného princa.)* Tak takto to je! Máš ty šťastie, že ja som drak vegetarián. Ale ak ťa ešte raz uvidím v tomto kráľovstve, opálím ti vlasy svojím ohnivým dychom, že budeš mať plešinu! Takto! *(Nadýchne sa, ale Prefíkaný princ už na nič nečaká a rýchlo uteká od strachu preč.)*

Múdry princ: Som rád, že si drak vegetarián. Ak chceš, môžem ti pomôcť ešte raz a zároveň pomôžeš aj ty nám. Pod' so mnou na hrad a ja ti tou cestou všetko vysvetlím.

Drak: *(Prikývne a spolu odídu.)*

Rozprávač: Kde bolo – tam bolo, kde sa voda sypala a piesok sa lial, bolo raz jedno kráľovstvo. V tom kráľovstve žil starý kráľ, ktorý mal jedinú dcéru Ruženku a múdreho zaťa, ktorý geniálne vyriešil energetický problém kráľovského hradu. Drak Žrút udržoval svojím plamenným dychom oheň pod všetkými kotlami a za odmenu dostával každý deň tie najlepšie dračie maškrtky. Bol som na svadbe a jedli sa tie najlepšie koláče, minulo sa veľa múky. Ale potom drak objavil na kráľovskej bráne zvonec, zazvonil ním a rozprávky je koniec.

2.2.5 Prefajčený vlk

Kognitívny cieľ: Vedieť, že dym škodí nielen životnému prostrediu, ale aj zdraviu. Poznať pravidlá zdravého životného štýlu a identifikovať neslušné správanie.

Postavy: vlk, hlásateľka 1, hlásateľka 2, Gruľko, Kvičko, Krochkáčik, lekárka, sestrička

1. obraz

(Izba, stôl, stolička, televízor – na stole ležia cigarety a zápalky, zapalovač a diaľkové ovládače na televízor. Na stoličke sedí vlk, ktorý spí a pri tom chrápe.)

Vlk: *(Chrápe, postupne sa prebúda, ticho zavyje a začne intenzívne kašľať.)* Kde je moja obľúbená cigaretka? Aha, tu je! *(Zapáli si a slastne si potiahne.)* Koľko je už hodín? Bude osem, fajn, to by už mohli ísť ranné správy v telke. *(Natiahne sa po diaľkovom ovládači a zapne televízor.)*

Hlásateľka 1: Dobré ráno, milí televízni diváci, vítam vás pri sledovaní ranných správ. Najprv predpoveď počasia. Dnes bude pomerne slnečno a teplo. Ranné teploty dosiahnu 5 stupňov Celzia. Na obed sa teploty vyšplhajú na 13 až 17 stupňov Celzia. Babie leto sa nám predstaví v celej kráse a deň bude ako stvorený na prechádzky prírodou.

S aktuálnymi informáciami v meste sa vám prihlási naša redaktorka Veronika, ktorá od rána sleduje všetko dianie vo vašom okolí. Milá Veronika, povedz nám, čo je nové v našom meste?

Hlásateľka 2: Ďakujem za slovo. Najaktuálnejšia správa je, že sa v týchto chvíľach prisťahovali do nášho mesta tri malé ružové prasiatka – Gruľko, Kvičko a Krochkáčik, ktorí si na Omylovej ulici zakúpili pozemok a rozhodli sa do zimy postaviť si svoj domček. Pre regionálnu televíziu Veronika Mrkvičková.

Vlk: Tri malé ružové prasiatka? Oj, to by bola dobrota! *(Pohladá si brucho, slastne zamľaská a rozkašle sa.)* A na Omylovej ulici? Len aby to nebol omyl. *(Mľaská, mňamká, kašle a dusí sa zároveň.)* Ak je na svete niečo, čo mám rád, tak je to televízia a cigaretky, ale oveľa radšej mám chuť čerstvo vypečeného prasiatka. Baú, mňam, mňam! Nuž, vyzerá to tak, že práve dnes to prasiatko budem mať. *(Škodoradostne sa smeje a pritom ho opäť začína dusiť kašeľ, vezme si cigarety a odchádza z domu.)*

2. obraz

(Na scénu prichádzajú prasiatka, veselo si pospevujú, hádžu si loptu.)

Gruľko: Bračekovci, bravčekovci, dosť bolo zábavy. Treba sa nám pustiť do práce. Tu na Omylovej ulici máme krásny pozemok, ideme stavať domček.

Kvičko a Krochkáčik: Stavať domček? O jój, času máme dosť, zima je ešte ďaleko. *(Radostne sa hrajú ďalej.)*

Vlk: *(z diaľky)* Baúúúú!

Prasiatka: *(Pozrú sa, odkiaľ zvuk prichádza.)*

Gruľko: Počuli ste? Gruľ, gruľ! Už ste zabudli na nášho najväčšieho nepriateľa vlka?

Kvičko a Krochkáčik: *(spievajú)*

Ktože by sa, ktože by sa

toho zlého vlka bál.

Ved' ten vandrák, ved' ten vandrák

by si na nás netrúfal.

Gruľko: Ale bez domčeka sa pred ním neubránime. Tak koniec zábavy, ideme pracovať.

Kvičko a Krochkáčik: No dobre, ale z čoho ho postavíme?

Gruľko: Tam vzadu som videl slamu *(odchádzajú)*. Prasiatka pracujú, stavajú domček. *Ked' ho dostávajú, obdivujú ho, potom vojdú dovnútra.*

3. obraz

Vlk: *(Prichádza k hľadisku, komunikuje s divákmi.)* Omylovu ulicu s mojimi prasiatkami nie a nie nájsť. Neviete prosím, kde je Omylova ulica? *(Postupne prichádza k domčeku, fajčí, kašle, dusí sa zároveň.)*

(Prasiatka v domčeku ho začujú, stíchnu a začnú sa triasť od strachu.)

Gruľko: Ticho, tuším, že počujem vlka.

Kvičko: Aj ja cítim dym z cigaretky. Kvik!

Krochkáčik: *(vyl'akane)* Ten vlk si ide k nám po večeru.

Kvičko a Krochkáčik: Gruľko, pomoc!

Gruľko: Psssssst! Ticho, ticho!

Vlk: *(Obchádza domček.)* Tu cítim prasačinku (búcha na dvere). Prasiatka, prasiatka, pustite ma dnu! To som ja, váš priateľ vĺčik!

Gruľko: Ani za nič na svete, gruľ, gruľ!

Krochkáčik: Ani za nič.

Vlk: Ak ma nepustíte, kuc, kuc, tak sa nadýchnem a odfúknem vám váš nový domček. *(Zhlboka sa nadýchne, ale sípavo, chrapl'avo, kašle, opäť sa sípavo nadýchne a fúka. Fúkanie prerušuje dusivým kašľom, lapá po dychu.)* Pod'te von, vy malé upišt'vané prasce! Inak vám kuc, kuc *(kašle)* odfúknem dom až na mesiac!

(Zhlboka sa nadýchne a miesto fúkania počuť len vyprsknuté ph-ph-ph. Pritom sa dusí a úplne zmorený padá na zem, kde ťažko oddychuje, pričom cigaretovú škatuľku drží v ruke.)

4. obraz

Kvičko: Počuj, Gruľko, ty si najstarší a najmúdrejší. Chod' sa pozrieť, čo sa stalo s vlkom.

Gruľko: No dobre, idem. *(Vychádza nespoko z domčeka a ide k vlkovi, obchádza ho, dvihne mu ruku, ruka spadne.)* Ved' ten vlk sa ani nepohne! *(Obráti sa späť k domčeku, veselo zavolá.)* Bračekovci, bravčekovci, pod'te von!

Kvičko a Krochkáčik: *(Vychádzajú von, ešte stále bojzливо.)* Kvik, kvik! Kroch, kroch! Čo si zistil?

Gruľko: Nebojte sa, gruľ, gruľ, ved' on nevládze ani vtiahnuť vzduch do svojich chorých a prefajčených pľúc.

Kvičko: Chudák vlk, zničilo ho obyčajné fúkanie do domčeka.

Gruľko: A to všetko z tol'kého fajčenia. Gruľ, gruľ.

Prasiatka tancujú a spievajú:

*Ktože by sa, ktože by sa
toho zlého vlka bál.
Spadol na zem, spadol na zem,
len čo na nás zafúkal.*

Gruľko: Počujte, bračekovci, sme radi, že žijeme, že nás vlk nezjedol k večeri. Ale nenechajme ho len tak zomrieť. Čo vy na to?

Kvičko. Mali by sme mu pomôcť.

Krochkáčik: Gruľko, zavolaj pohotovosť. *(Gruľko odchádza a telefonuje).*

O chvíľu príde lekárka so sestričkou:

Lekárka: Dobrý deň! Tak kde máme pacienta? Aha, tu je! *(Prezerajú ho – hlavu, ruky – vypadne mu pri tom škatuľka cigariet.)*

Sestrička: Cigarety! A jeho cítiť dymom. Ten vlk musí byť náruživým fajčiarom! *(Vezme škatuľku do rúk, otvorí ju.)* Prázdna, hodím ju do koša! *(Odchádza preč, vtom sa vlk preberie a schmatne škatuľku.)*

Vlk: To sú moje cigaretky! Moje, moje...!

Lekárka: Tak, pacient sa nám už prebral. Sestrička, podajte mi injekciu.

Vlk: *(splasene)* Nie, nie, ja sa injekcie bojím.

Lekárka: Nebojte sa, tá injekcia vás postaví na nohy a budete opäť v poriadku. Ale s tým fajčením by ste mali prestať, pretože vám to ničí zdravie. Môžete raz skončiť s infarktom alebo s rakovinou pľúc.

Vlk: *(preľakane).* To som nevedel, že môžem až tak vážne ochorieť. Ja sa už polepším.

Sestrička: Príďte zajtra k nám do ambulancie a my vám pomôžeme. Vysvetlíme vám, že fajčenie je návykové a dá sa liečiť, napríklad pomocou liečivej žuvačky alebo liečivých náplastí.

Vlk: Ďakujem vám všetkým, ale hlavne vám, prasiatka, že ste mi zachránili život. Sľubujem, že sa vás už nikdy nepokúsím chytiť. A k večeri si dám radšej niečo iné. Budme priatelia. *(Podá si s Gruľkom ruku.)*

5. obraz

(Všetci odídu, vlk zostane na ulici sám.)

Vlk: *(posmešne)* Ale som ich napálil! Prasiatka veria všetkému, čo im poviem. *(túžobne)* Dal by som si cigaretku! *(Začne prehľadávať vrecká, vytiahne prázdnu škatuľku.)* Nemám *(bezradne)*, a ja bez cigaretky nevydržím. *(Zrazu dostane nápad.)* Cigaretku nemám, ale mám peniaze. Aha, tam je trafika! *(Zvolá radostne a ide do trafiky.)*

Vlk: Dobrý, dajte cigarety!

Pani v trafike: Dobrý deň, čo si želáte?

Vlk: Ved' som vám povedal, že chcem cigarety!

Pani v trafike: Koľko škatuliek a akú značku, to ste nepovedali.

Vlk: Daj dve škatuľky.

Pani v trafike: Tak to bude... 4,81 €.

Vlk: Čo, toľko? Kde mám zohnať toľko peňazí?

Pani v trafike: Máme aj lacnejšie, ale tie nie sú také kvalitné.

Vlk: Tak dajte tie.

Pani v trafike: Tak to bude 1,87 €.

Vlk: Dík.

Pani v trafike: Milý vlk a slušnosti vás v škole neučili? Čo takto pozdraviť alebo poďakovať?

Vlk: Úúú, škola? Neviete, čo to je? Dovi! *(Odchádza, medzi dvermi sa otočí a povie posmešne).* A mimochodom, vtedy som v škole chýbal!

Som unavený, idem radšej domov. *(Kašle, zle sa mu dýcha.. Konečne si zapálím (Vytiahne cigaretu a zapáli si ju.)* Ááách. Na semafore je červená *(Pozrie dol'ava, doprava.)* Nevadí, ešte stihnem prejsť. Prááááask!

Šofér: *(Splašene vyletí k vlkovi a preľaknuto hovorí:)* Preboha, vlk, stalo sa vám niečo? Bolí vás niečo?

Pani v trafike: *(Vykloní hlavu z okienka:)* Čo sa stalo? Čo sa deje? Nehoda? Volám záchranku – 112! *(vytáča telefónne číslo).* Tu trafikantka pri hlavnej ceste. Stala sa tu dopravná nehoda. Auto zrazilo chodca. Áno. Príďte hneď! Dobre!

(Vlk leží na zemi. Prichádza lekárka so sestričkou.)

Sestrička: Ustúpte, prosím!

Lekárka: Kde je zranený? *(Prezrie a vyšetrí vlka.)* No nie je to nič vážne.

Sestrička: *(prekvapene)* Ved' je to náš starý známy vlk. A znovu má škatuľku cigariet a cigaretu v ruke. Určite znovu fajčil.

Lekárka: Odvezieme vás do nemocnice, kde vás ešte raz dôkladne vyšetria. Nechcete s tým fajčením už konečne prestať? Ved' vás to dnes takmer stálo život.

Vlk: *(zničene)* Nuž, máte pravdu. Naozaj ma to dnes stálo skoro život. Už som sa presvedčil, že fajčenie škodí zdraviu. A preto som sa rozhodol – končím s fajčením!

ZÁVER

V environmentálnej výchove, vo výchove k ochrane životného prostredia v materskej škole je hodnotné, ak deti nadobúdajú skúsenosti a poznatky prostredníctvom vlastného skúsenostného učenia a edukácia má integračné tendencie. Môže to pomôcť dieťaťu pri jeho budovaní všeobecného vedomostného a hodnotového systému.

Environmentálna výchova ako súčasť celoživotného vzdelávania je komplexný a dlhodobý proces. Jej výsledky nie sú viditeľné hneď, ale až po niekoľkých rokoch. Učiteľky by však táto skutočnosť nemala odrádzať pri budovaní environmentálneho poznania, cítenia a rozvíjaní elementárnych ochranárskych postojov. Detstvo je ideálnym obdobím na rozvíjanie spolupatričnosti detí s prírodou. Zdôrazňoval to už J. A. Komenský, keď tvrdil, že láska k prírode ako jedna z najzávažnejších vlastností človeka by sa mala deťom vstěpovať v rodine aj škole.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BENEŠOVÁ, M., KOLLÁROVÁ, D. 2002. *Tvorivá dramatika pre stredné školy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2002, 135 s.
- BERNÁTOVÁ, R. 2013. *Environmentálna výchova – téma odpad*.
<http://www.predscolskyatlas.sk/odpad-recyklacia-odpadu>.
- BUBELÍNIOVÁ, M. 2004. *Environmentálna výchova a jej miesto v obsahu poznávania sociálnych reálií*. Bratislava: FMFI UK, 2004, 174 s.
- ČERKALA, E. 1997. *Právo životného prostredia a politika*. Zvolen: TU, 1997.
- FENYVESIOVÁ, L. 2008. *Na vlnách environmentálnej výchovy*. In I. JAKAB, H. GREŽO. *Multimediálna metodická príručka na realizáciu environmentálnej výchovy na základných školách*. Nitra: UKF, 2008.
- FRÝKOVÁ, E. 2010. *Environmentálna výchova vo vyučovacom procese*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2010. 56 s.
- GUBRICOVÁ, J. 2005. *Adamkozmos zdravia: metodické listy pre 1. ročník ZŠ*. Bratislava: Burda Toys, 2005. 32 s.
- HEDERER, J. 1994. *Životní prostředí a výchova*. Praha: CADIS, 1994.
- KOLLÁROVÁ, D. 2013. *Kniha ako hra: výchova detského čitateľa metódou tvorivej dramatiky*. Hlohovce : HTC, 2013. 118 s.
- KOSTRUB, D. 2003. *Oblasť detskej prírodovednej skúsenosti*. In *Predsškolská výchova*, roč. LVII, 2002/2003, č. 6, s. 20 – 27.
- KOVÁČOVÁ, B. 2013. *Hra s bábkou v ranom predškolskom veku: diagnostika a intervencia*. Bratislava: Musica Liturgica, 2013. 72 s.
- KRÁLOVÁ, J. 2002. In *Čtvrtletník – divadla pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2002.
- MACHKOVÁ, E. 2007. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: AMU, 2007. 223 s.
- Ministerstvo životného prostredia SR. 1998. *Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania*. Bratislava: Ekopress, 1998.
- Ministerstvo životného prostredia SR. 1998. *Koncepcie uplatňovania Agendy 21 a vyhodnocovanie ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja v SR*. Bratislava: Ekopress, 1998.
- PAULINIOVÁ, Z., PATOPRSTÁ, E. 1992. *Ako zachrániť Zem*. Bratislava: Ochranca prírody, 1992.
- STANOVSKÝ, E., SABOL, J.: *Detské divadlo a dramatická hra ako divadlo*. Banská Bystrica: MPC, 2001, 44 s.

Štátny vzdelávací program pre materské školy ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie.

Bratislava: ŠPÚ, 2008. http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/ms/isced_0.pdf

UVÁČKOVÁ, I., VALACHOVÁ, D. , GUZIOVÁ, K. et. al. 2011. Prierezové témy. In *Metodika predprimárneho vzdelávania*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2011.

VALENTA, J. 1998. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura STROM, 1998. 297 s.

VINCÍKOVÁ, S. 1997. *Vzťah tvorivej dramatiky k environmentálnej výchove v duchu novej paradigmy vedy*. Banská Bystrica: MPC, 1997, 49 s.